

1705 7a
DISSERTATIO JURIS PUBLICI UNIVERSALIS

De
EO QUOD JUSTUM EST
DURANTE
JUSTITIO,

Quam
RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO

DN. FRIDERICO WIL-
HELMO,

REGNI BORUSSICI, ELECTORATUS BRANDEN-
BURGICI ET PROVINCIARUM HEREDE,

& reliqua,
IN ILLUSTRIS ACADEMIA FRIDERICIANA
PRAESIDE

JUSTO HENNINGO Böhmer,

J. U. D. Prof. Iur. extraordin. Facultat.

Jurid. A.

IN AUDITORIO MAJORI
publico eruditorum sistit examini

Ad d. 27. Maji An. MDCCV.

CASPARUS a WOLDE,

Eques Pomeranus.

HALÆ, Typis CHRISTOPH. ANDRÆ ZEITLERI, Acad. Typogr.

DISERTATIO MIHI PUBLICI UNIVERSALIS

DE REBUS QUOD IUSTITIA EST

DE REBUS QUOD IUSTITIA EST

IUSTITIA

RECTOR MAGNIFICENTISSIMUS

UNIVERSITATIS ALMAE MATRIS

DA. FRIDERICO WILHELMO

RECTORI UNIVERSITATIS ALMAE MATRIS

UNIVERSITATIS ALMAE MATRIS

IUSTO FRANKENBERGO

UNIVERSITATIS ALMAE MATRIS

IN ANNO DOMINI 1700

CASPARUS STROBELIUS

UNIVERSITATIS ALMAE MATRIS

CAPUT I.
DE NATURA ET CAUSIS
JUSTITIL

§. I.

Vantunvis in statu naturali, ubi *Judiciorum*
respectus imperantis plane cessat, *necessitas &*
facultas nemini denegata sit, jus su- *utilitas in*
um, respectu cujus alter ex natura *statu civili.*
li obligatione tenetur, propria au-
thoritate vindicandi, & si præstati-
onem ejus, quod debet, recusat, vel
bellum aliamve vim inferendi; at-

tamen homines in societates civiles coeuntes ob com-
munem utilitatem & necessitatem huic naturali liber-
tati, per vim omnia agendi, merito renunciare & ex fine
civitatis, qui est salus & tranquillitas publica, necessario
statuere debuerunt, ut penes unum vel plures esset sum-
ma ferendi Leges easque exequendi potestas. Atque
hinc ex voluntate dirigentis publicam rem, ut & inten-
tione eorum, qui societates civiles præ statu naturali e-
legerunt, publica constituta sunt judicia, ut quisque jus
suum per remedia pacifica in iis commodius persequi,
vigorque legum facilius subsistere & pax reipublicæ in-
terna inter cives hoc modo conservari possit: quod et-

A 2

iam

CAP. I. DE NATURA

4
iam indicat *l. 14. C. de Judic.* ubi ita: *Idcirco judiciorum vigor jurisque publici tutela videtur esse in medio constituta, ne quisquam sibi ipsi permittere valeat ultionem. Nam non concedendum singulis, quod per magistratum fieri debet, ne detur occasio majoris tumultus. L. 176. d. R. J.* Quin ipse Deus sane comprobavit in politia Judaica, quæ sane omnium perfectissima, *Deut. XVI. 18.* inquires: *Judices & moderatores constituo tibi in singulis portis tuis, quas Jehova Deus tuus dat tibi per tribus tuas, qui judicent populum judicio justo.* Et hinc non hominis judicium dicitur, sed Dei. *Deut. 1. 17.* & ipsi judices quoque *Dii* dicuntur *Exodi XXII. 18. Psalm. XXXI. 1.*

Miserrimus status, si judicia frigeant.

§. 2. Quo insigniores autem ex judiciorum constitutione redundant in Respubl. utilitates, eo majora Respublica patitur detrimenta, si is, cui summa potestas & cura commissa, eam negligat & judicia in facinorosos & refractarios non exerceat, unde frequentes inter cives contentiones, turbæ, factiones, seditiones, imo latrocinia existunt, quæ vel singula miserrime publicam rem turbare & plane evertere possunt, quod luculenter satis perniciose statui interregna quædam demonstrant, ubi quisque pro lubitu agit, & pro facultatibus virium & potentia jus sibimet ipsi tribuit, uti factum in imperio nostro Romano. Germanico, mortuo Imperatore Fridrico II, quorum temporum calamitatem optime describit Lehmannus in *Chron. Spir. Libr. V. Cap. 95.* Tunc enim arma ubique, LL. fere nusquam dominabantur, quisque occupabat, quantum potuit.

Progressus ad thema propositum.

§. 3. Quantopere igitur reipublicæ noceat, si judicia ita frigeant, quilibet facile videt. Quidnam autem judicia cessare faciat & quinam effectus juris exinde profluant, non inutilem fore laborem & operam duxi.

ET CAUSIS JUSTITII.

duxi, si ad hoc paulo penitius inquirendum, & ad exercendas ingenii vires me accingerem, quod cum facere aggredior, thema de JUSTITIO elaborandum & succincta dissertatione pertractandum pro exiguis animi viribus sumsi, cuius vocis genuinam significationem paucis referre ante omnia necessarium erit. Est igitur JUSTITIUM, quando jus quasi stat. *Justitium quid?* Sospater Libr. 1. Instit. Gramm. vel est juris quasi interstitio quaedam & cessatio, ut nihil his diebus iure agi possit, secundum Gellium in noctibus attic. Libr. 20. cap. 1. Plenius forte ita describi posset, quod iustitium sit ordinariorum iudiciorum ob turbatam tranquillitatem publicam cessatio ad tempus aliquod.

§. 4. Quod si vero paulo generalius iustitii vocem accipiamus, tunc quoque illud adesse potest dici, quando certa persona singulari favore & privilegio ita gaudet, ut intra aliquod tempus actione in foro efficaci conveniri non possit, quemadmodum Gellius cit. loc. hac voce utitur, de debitoribus confessis & iudicatis, quibus olim triginta dies dabantur conquirenda pecuniæ causa, quos dies Decemviri *instos* appellabant, veluti quoddam iustitium, cum his diebus nihil cum his agi iure posset. Hoc sensu hodie huc referri posset, si quis præter culpam fortunis lapsus literas moratorias ab Imperatore vel Principe Imperii impetrasset: Sed hoc in sensu hæc acceptio a scopo nostro aliena est.

§. 5. Propius ad nostrum scopum spectat, si in strictiori sensu pro totali iudiciorum interstitio iustitium quoruplex capiamus, ita, ut in totum iudicia fere sint clausa & copia iudicis plane deficiat, & hoc intellectu potest dividi in iudicium h. e. voluntarium, & sumtum i. e. necessarium. Illud est, quod publico decreto, auctoritate Magistratus, indi-

indicitur ob iustam causam. Hoc vero dicitur, quod absque indictione publica præter voluntatem ex turbato Reipublicæ statu aut aliis malis sponte contingit.

Indicebatur Iustitium olim ob luctum publicum.

§. 6. *Indictum* olim obtinuit apud Romanos in primis tempore *luctus publici*. Quod vel testimonio Taciti *L. 1. Annal.* constat, hæc de morte Germanici referentis: *Hos vulgi sermones audita mors adeo incendit, ut ante edictum magistratum, ante Senatus Consultum, sumto iustitio, desererentur fora, clauderentur domus, passim silentia & gemitus, nihil compositum in ostentationem, & quanquam neque insignibus lugentium abstinere, alius animis mærebant.* Fugiebant omnes lætos congressus, ac festivas solennitates, ne aliorum gaudia suo luctu macularent. Symmach. *Lib. III. Epist. 21.* Privatim vero quilibet limine ad domo se continebat Tacit. *Lib. IV. Annal.* Pertinent huc versus apud Lucanum *Lib. II. vers. 16. seqq.*

*Ergo ubi concipiunt, quantis sit cladibus urbi
Constatura fides superum: ferale per urbem,
Iustitium: latuit plebeio tectus amictu
Omnis honos: nullos comitata est purpura fasces.*

& *lib. V. vers. 1.*

*Cæsar habet vacuasque domos, legesque silentes,
Clausaque iustitio tristitia fora.*

Idem testatur Peto Albinovanus in *elegia* de morte Drusi:

*Jura silent, mutæque iacent sine vindice leges
Aspicitur toto purpura nulla foro. &c.*

Quin etiam Ægyptii tempore luctus publici iustitium indicere soliti sunt, teste Diodoro Siculo *Lib. 1. Biblioth. Histor. P. 2. C. 3.* Cum enim, ait regum Ægyptiorum aliquis e vita decesit, illum omnes communi luctu desent, velles discindunt, templa clauduntur, iustitium indicitur, festi-
tates

ET CAUSIS JUSTITII.

7

itates non celebrantur &c. conter. Herodot. in *Euterp. L. 2. c. 86. seqq.* Imo hic mos indicendi iustitii tam frequens apud Romanos fuit, vt saepe ab autoribus Romanis vox hæc ad *ludum publicum* designandum adhibita reperiat vid. Clariss. Dn. Cellarius in *Fabri Lexic. in voce ius. Iustitium* Sed etiam aliquando ob *publicam letitiam* iustitium ob. ob *publicam letitiam.* tinuit, de quo testatur Horat., *Libr. 4. od. 2.* asserens su- per imperato augusti reditu *forum litibus orbum* fuisse, alia loca vt brevitatis studio nunc præteream.

§. 7. In eo imprimis insignem deprehendi difficultatem, quomodo hoc iustitium, quod *voluntarium* dixi, a feriis, vbi itidem ius non redditur, recte possit distinguui, & annon pro Synonymis haberi debeant. Certe in latissimo sensu hæc duo inter se non distingui facile concedo, sed cum deprehendam penes Historicos Romanos aliquando hæc distingui, quod imprimis apparet ex Livio *L. 2. c. 5.* vbi refert, Romæ iustitium, quod ante obtinuerat, fuisse remissum, sed statim addit, in triduum ferias fuisse indictas, operæ pretium esse arbitratus sum, penitius totam rei naturam evolvere. Scilicet Legibus XII. Tab. cautum erat: *Feriis iurgia amovendo.* Potissimum autem per *ferias* ibi intelligitur illud tempus, quod *sacris peragendis destinatum erat*, interprete Cicerone *L. 2. de LL.* & hætenus cum iustitio in eo conveniunt, quod præbeant quietem litium & iurgiorum, vt Cic. *cit. l.* loquitur, quo etiam pertinet, quod Cic. *L. 1. de divinac. p. m. 372.* ferias potissimum ad *res divinas peragendas* referat, & quod publice imperatum fuerit, vt *litibus & iurgiis se abstinerent*, quod pluribus declarat Brisson. *L. 1. de form. p. 118.* Sic etiam Livius *cit. loc.* videtur a iustitio distinguere Ferias, inquit: *His aver-*
tendis terroribus in triduum feria iudicæ per quas omnia
delubra,

Quomodo hoc iustitium a feriis differat.

Feriae quid?

delubra, pacem DEUM exposcentium virorum mulierumq; turba implebantur, conf. Id L. 35. c. 45. & L. 6. c. 28. Vt ita primarius finis feriarum indictarum fuerit cultus diuinus, & ad hunc celebrandum lites in foro silebant.

Feriae diuinae quomodo a diuinis distinguebantur.

§. 8. Equidem messis vindemiarumque tempus itidem ad ferias refertur *l. 1. 2. 3. ff. de fer.* Sed hæ feriae a prioribus, quæ proprie tales erant, longe erant distinctæ. In prioribus quippe omnia cessabant iurgia, iudicis copia haberi non poterat, & vt ita loquar, iudicia erant quodammodo clausa, idque ex præcepto LL. XII. Tab. & publica indictione, adeo, vt ne quidem volentibus partibus lites peragi poterant *L. 3. ff. de feriis.* Sed in feriis messis vindemiarumque nunquam deficit copia iudicis, neque fora litibus vacua, aut orba fuisse videntur, tum quod de causis publicis, moram non ferentibus aliisque favorabilibus adhuc ius diceretur *L. 1. 2. 3. de feriis.* tum quod occupati circa rem rusticam sponte se liti poterant immittere, & privilegio suo renunciare, quod fieri non potuisset, si iudicis defuisset copia *L. 6. ff. eod.* & sic nec iustitium vniuersale videtur fuisse, sed saltem respectu eorum, qui occupati erant messis & vindemiarum tempore, si scilicet iure suo vti vellent.

Iustitium distinctum a feriis diuinis & humanis.

§. 9. Verum si præterea lites silere publica auctoritate iuebantur, & quidem in vniuersam, ita vt ne quidem iudicis copia haberi posset, non tantum propter sacra, sed & aliam calamitatem vel necessitatem publicam, magis generali *iustitii* appellatione vsi fuisse videntur Romani, vt itaque inter se differant vt *genus* & *species.* Iustitium enim, vt ante dictum, in genere denotat omnem cessationem a litibus, & sic etiam ferias, tanquam speciem, complectitur, atque hoc sensu admitto rubricam *L. 5. ff. de fer.* Quemadmodum autem

non

ET CAUSIS JUSTITII.

non infrequens in iure esse solet, ut vox generis certe speciei tribuatur, ut ex materia adoptionis, novationis, aliisque notum est; ita quoque postea *iustitium* in specie applicari cepit eiusmodi casibus, quando ob publicam calamitatem, tumultum vel aliam necessitatem vacabant fora litibus, ut ius dici non posset, quod non tantum ex exemplis adductis perspicuum redditum, quæ omnia litem publicam concernunt, sed etiam nunc ex aliis est declarandum, ubi in primis in Republica Romana iustitium indictum fuit ob publicam quandam calamitatem. Sic cum exercitus Romanus ab Æquis esset obsessus, ingens perturbatio incesserat Romanos teste Livio L. 3. C. 2. & quod necesse erat, in tanto tumultu, iustitium per aliquot dies servatum. Eodem modo Id. L. 10. c. 2. ob cladem acceptam iustitium indictum esse refert his verbis: *Nunciata ea clades Romanam maiorem, quam res erat, terrorem excitavit. Nam ut exercitu delecto, ita iustitium indictum est, &c.* Si bellum apparabatur, atque adeo omnium mentes in id intentæ erant, iustitium indici solebat: Sic enim Liv. L. 4. C. 26. *Simul edicitur & iustitium, neque aliud tota urbe agi quam bellum apparari.* Et L. 6. C. 7. *ibi. Iustitio indicto delectuque habito Furius ac Valerius ad Satricum profecti &c.* Vbi Genutius cum exercitu esset occisus iustitium Romæ indictum esse, ait Id. L. 7. C. 6. *in fin.* Cum Fidenates deficerent a Romanis Romæ, inquit. Liv. l. 4. C. 31. *in fin. terror ingens erat, &c. iustitium in foro, tabernæq; clausæ, fiuntq; omnia castris quam ubi similia.* Sic & Cicero variis in locis moris huius ob publicam calamitatem iustitium indicendi mentionem facit. In Orat. de Harusp. Resp. p. m. 610. ostendit sæpe iustitium publicum in abusum tractum, ad occulta consilia referendum, quibus lædi posset Respublica.

*Exempla
indicti iustitii
ob calamitatem
publicam*

B.

Quæ

Qua sunt occultiora (consilia). inquit, quam eius qui ausus in concione est dicere, iustitium edici oportere, iurisdictionem intermitteri, claudi ararium, iudicia tolli. Sic etiam belli & legionum conferendarum causa iustitium per praconem indictum fuisse refert Orat. pro Cn. Plancio p. m. 627. Idem in Philipp. V. p. m. 876. testatur inquam: tumultum decerni, iustitium indici, saga sumi, dico oportere: erat autem ibi Ciceroni sermo de periculosissimo Reip. statu, in quem respublica ob potentiam Antonii iacta erat. In Philipp. 6. idem urget his verbis: tumultum decerni, iustitium edici, saga sumi, dixi placere.

Quando imprimis indictum iustitium.

§. 10. Sic itaque ex haecenus dictis apparet, iustitium tunc in primis publice fuisse decretum, quando necessitas publica haud permitteret, vt fora personarent litibus. Quamvis quod facile conici potest, potentiores saepe sub hoc praetextu dominatum suum stabilire ausi fuerint, vti ex loco, ex Cicer. de Marusp. Resp. adducto, apparet. Videtur etiam huc respicere in *Epist. 17. ad Att. Libr. 4.*, vbi conqueritur, quod dum nimis favere iustitio coeperint, simul multum omnium rerum licentia indultum fuerit. Et hoc iustitium dicebatur indictum vel edictum, quia publica auctoritate indicebatur a magistratu.

A quo indictum fuerit iustitium.

Indicebatur autem auctoritate Patrum, vt ait Livius L. 3. Vocato deinde Senatu, cum ex auctoritate patrum iustitio indicto, profectus ad tutandos fines esset, & L. 7. C. 9. refert, Dictatorem tumultus Gallici causa iustitium edixisse, sicuti & Dictatores aliquando feriarum constituerendarum causa dicebantur, vel nominabantur. Id. L. 7. C. 28. Alibi ad totum Senatum hoc refertur, vt testatur Idem L. 10. C. 31. his verbis: *His numis senatus conterritus, iustitium indici, deletum omnis generis hominum haberi, iussit.*

§. II. Ab

§. II. Ab hac iustitii specie differt *iustitium sumtum*, *Iustitium* quando tanta est calamitas publica. ut iustitium absque *sumtum* vlla publica indictione sponte sua inde sequatur, quod *quid?* vel deficiat iudex, vel ob tristitiam communem sponte fora deferantur. Contigit tale iustitium, vbi exercitus Romanus apud Furculas Caudinas infami & ignominiosa clade erat affectus, quæ vbi esset Romam delata per nuncios, *Taberna*, inquit Livius L. 9. c. 7., *circa forum clausæ, iustitium in foro sua sponte cæptum, priusquam indictum, &c.* Idem & Tacitus Lib. 2. *Annal.* confirmat, asserens Germanici mortem adeo omnium animos percussisse, & incendisse, *ut ante edictum magistratum, ante Scrum, sumto iustitio, fora defererentur.* Videtur vero hoc a priori, *indicto* scil., in eo esse distinctum, quod prius ex libera voluntate vel saltim more publico magis dependeat, neque ita *absolute* necessarium semper fuerit, uti posterius, quod magis *ipso facto* oritur, & præter voluntatem, & sæpe tanta coniunctum esse potest cum calamitate publica, ut omnia ad *avaexlav* ruere & rupto fere vinculo civili, interitum minari videantur. Sicuti enim in solatium & tranquillitatem generis humani DEUS ordinem civilem & iudicia adornavit, & secura esse voluit; ita iusto eiusdem iudicio sæpe eiusmodi publicæ ingruunt calamitates, quibus, exuta tranquillitate, summa imis miscentur, & ob peccata varia & scelera nefanda homines bono illo privantur, quo amplius indigni sunt. Est itaque tale iustitium inter extrema mala Reipublicæ ponendum.

§. 12. Qua ratione autem hæc iustitii species a *Differentia* feriis tam divinis, quam humanis differat, non vberi *Iustitii sum* oribus indiget declarationibus. Quamvis enim *ti a feris.* *stum cum feriis* adhuc magis conveniat, tamen maius

ACP. I. DE NATURA

& evidentius discrimen adhuc deprehenditur inter *sum-
tum iustitium* & *ferias*. Illud enim indigitat, clausa ef-
se iudicia, & omnem iudicis copiam cessare, adeo ut ob
publicam calamitatem res ad statum naturalem fere re-
ducta esse videatur, hinc nihil iudicialiter eo tempore
amplius peragi potest. Sed *feriæ* etiam divinæ iudicio-
rum vigorem quidem sistunt, & paulatim quiescere faci-
unt, sed non deficit iudex, qui causis necessariis prospice-
re, & ea, quæ moram non ferunt, decidere possit, non
obstantibus feriis.

*Nova divi-
sio in uni-
versale &
particulare*

§. 13. Hoc quoque addendum existimo, iustitium
aliud esse *universale*, aliud *particulare*. Illud dicitur,
vbi plane omnis aliquo in loco deficit copia iudicis, ita
ut nihil amplius iudicialiter peragi possit. Hoc vero
est, quando certum tantum iudicium sistitur, & claudi-
tur, reliquis interim iudiciis in suo fervore durantibus.
Atque huc imprimis referre meretur *infelix* illud, & *tri-
ste* (ut in actis publicis sæpissime vocatur) præfens *i-
ustitium Camerale*, eo magis dolendum; quod non vnius
alicujus loci, sed totius imperii causæ quodammodo ita
suspensæ sint & quiescant. Jam quidem ultra annum
stetit, postquam die 7. April. 1704. initium suum luctu-
osum cepit, quod ut mox finem lætissimum accipiat, om-
nibus votis exoptamus. Differt vero hoc a priori quod
cum non inducat totalem iudiciorum cessationem, fa-
cilior via & ratio reperiri possit, omnia alia mala, ex
totali evenientia, præcavendi, & interim subditis alia ra-
tione prospiciendâ.

*Iustitii in-
dicii causa
atiquando
est ipsius iu-*

§. 14. Sicuti vero iustitium est vel *iudicium* vel
sumtum, ita cuiuslibet propriæ esse videntur causæ. *In-
diciu* oriri potest, ob iudicii ipsius statum perturbat-
um, iudicum vel assessorum inter se discordiam, vel et-
iam

ET CAUSIS JUSTITIE

133

iam illorum, quorum auctoritate regitur, mutuam inter se renitentiam. Quodsi præsentis cameralis iustitiae rationes indagamus, fere ad hæc generalia capita referri merentur. Diu ante illud discordiæ mutuae inter assessores, & qui huic summo iudicio præsunt, latuere, donec tandem in apertam erumperent flammam, quæ tum aliis materiis, hic præterendis, & publicis scriptis satis expositis, tum etiam litibus diuturnis de receptione quorundam tum a Cæsarea, tum a Bavaricâ aula præsentatorum assessorum fomentum & alimentum ingens accepit, animosque in tantum a se invicem abalienavit, ut tandem die 7. April. 1704, lectorio clauso, & assessoribus inter se convenire recusantibus, triste illud iustitium secutum sit. Res nunc ad comitia præsentia reiecta, a quibus quid sperandum sit, & quem exitum res sit habitura, dies docebit.

dicii status perturbatus

§. 15. Ceterum quæ olim iustitiae indicendi rationes erant, hodie cessant, & vel iam Justiniani tempore cessasse videntur, neque enim, quod sciam, in iure nostro vel vestigium eius rei occurrit. Sic olim illud obtinuisse dictum est, tempore luctus publici ob mortem principis vel Imperatoris, aliusque præclarissimi viri, quod eleganter exprimit Juvenalis his verbis:

Cur hodie cesset iustitium ob luctum publicum.

Pullati proceres, differt vadimonia prætor.

Ratio vero, cur hodie in publico iustitio h. e. in luctu publico, non sit iustitium, non aliunde repetenda quam ex varietate decori publici, quod pro locorum & seculorum indole variat. Illud enim nemo facile diffitebitur, iustitium tale luctus publici publicum fuisse documentum. Jam vero signa & solemnia non sunt necessaria, sed arbitraria, & quibusvis in locis publicus luctus sua habet documenta specialia, quæ cum habeant

B 3

speci-

speciales suos effectus, ita propediem V. D., luctu publico præfente id exigente, de iuribus luctus publici Dn. Præfles speciali ager disquisitione.

*Cur hodie
ob bellum
non indicatur
iustitium,*

§. 16. Sic etiam altera causa iustitii indicti, quæ olim ob bellum fuscipiendum obtinuit, nostris foris incognita est. Potissimum enim ad morem belli indicendi & præparandi hoc olim spectasse videtur, mores autem non vbique sunt iidem, quo respexit Cicer, in *Philipp. 6.* inuens: *Tumultum decerni, iustitium edici, saga sumi, dixi placere, quo omnes acrius graviusque incumbere ad ulciscendas Reipublicæ iniurias, si omnia gravissimi belli insignia suscepta a Senatu viderent.* Hæc verba, ni fallor, satis indicant, iustitii indictionem inprimis hunc in finem fuisse introductam, vt cives eo aciores redderentur ad bellum, cum constet, plebem externis signis, quæ sensus feriunt, magis affici. Imo non necessarium absolute tale iustitium fuisse, sed fere ad morem populi R. tantum referendum esse, non negat Livius *L. 7. C. 28.* inuens: *cum, (quod per magnos tumultus fieri solitum erat) iustitio indicto delectus sine vocationibus habitus esset.* &c. quibus verbis Livius iustitii indicti non aliam fuisse rationem ostendit, quam, quod ita moris fuerit. Atque adeo non immerito ad solemnia populi Romani hanc iustitii indictionem refert Barnab. Briffon, *de form. L. 2. p. 259.* cum constet, Romanos eiusmodi solemnibus in omnibus negotiis dediros fuisse.

Causæ iustitii sumti generales.

§. 17. Sed iam properandum ad *causas sumti iustitii*, quas in genere arcessendas arbitror ex publica totius Reip. calamitate, & quidem tanta, ob quam omnia turbida & emortua sunt, & totum corpus civile ita laceratum est, vt vix cohæreat, sed omnia ad interitum & *disruptio* ruere sua sponte videantur. Sunt vero
tria

ET CAUSIS JUSTITII.

tria capitalia Rerumpublicarum mala, quæ hæc cala- *Tria mala*
 mitates excitare & sic etiam iustitii summi causa esse pos- *Rerumpubl.*
 sunt, scilicet *bellum, pestis & fames extrema*, quæ mala
 etiam DEUS sæpissimum minatus est populo Israelitico ad
 omnem Idololatriam proclivi, si a vero fonte descisse-
 ret, & inanes Gentilium superstitiones adoraret, ceu ap-
 pareret ex locis sequentibus 1. *Sam. XXIV, 12. seqq. Jerem.*
XXIV, 10. XXIX, 17. XLII, 17. XLIV, 13. Ezech. VI, 12. XIV, 21.
Exod. XXVI, 16. Deut. XXVIII, 21. seqq.

§. 18. Prima itaque causa iustitii summi est *savitia* *Iustitii*
belli, & quidem tanta, ut quilibet salutem fuge quære- *summi pri-*
 re amet, quam vitam suam ambiguo exponere discrimi- *ma causa*
 mini. Contingere itaque facillime potest, ut in locis *est bellum.*
 patentibus, & quotidianis excursionibus hostium ob-
 noxiis, fora deserantur, iudicia frigeant, ipsique iudi-
 ces, & quibus cura publicæ rei commissa erat, aufugi-
 ant, ex quo per se oritur iustitium respectu eorum, qui
 in tali loco malunt subsistere, quam aufugere. Non
 disquiram hic plenius, an & quatenus magistratui in
 tanta calamitate fugere liceat nec ne? cum tanta pos-
 sit esse hostium barbaries & savitia, tanta defensionis
 inopia, ut illud, quod alias illicitum, fiat licitum, qua-
 lia tristissima tempora experta est Germania nostra in
 bello tricennali, ubi plurimis in locis curiæ clausæ, tem-
 pla deserta, ut omnia fere in totalem dissolutionem
 vinculi civilis ruere viderentur. Eadem ratio quoque *ut & publi-*
est publicarum seditionum & turbarum in republ. & in *ca seditio*
 primis tunc, ubi hæc contingunt interregni tempore, ut
 obtineat illud, quo de statu Israelitico in sacris legitur
zu der Zeit war kein König in Israel und jederman
that/ was ihm recht dauchte. Jud. XVII, 6. XVIII, 1. XIX,
2. XXI, 25. Quodsi tempora feralis illius interregni,
 quod

quod post mortem Friderici II. Germania perpeffa est, consideramus, triste exemplum iustitii vniversalis fere nobis ob oculum ponitur: quod optime delineat Lehman. in *Chron. Spir. L. V. c. 25.* inquit: Vom Zustand der damaligen Zeit ist zu wissen/ daß es ergangen/ wie es GOTT dem Menschen zur Nachrichtung und Wissenschaft in seinen Wort in unterschiedlichen Orthen lassen vorzeigen/ als in Buch der Richter am 17. und 21. sehet: Zu der Zeit war kein König in Israel/ und ein jeglicher thät/ was ihm recht bedaucht. Auf solchen schlag schreiben die Historici von der Zeit des interregni, und in Summa so viel/ daß die Reichs-Ordnung und Geseze alles Ansehen und Gehorsam bey vorab bey den höhern Ständen/ verlohren/ dieselbe den Mangel eines Haupts gerne gesehen/ ihre Gewalt und Herrschafft durch der Nachbahren Verderben erweitert und vermehret/ alles Recht sey auff der Faust bestanden/ der Gewaltige hat das beste Recht gehabt/ innerliche Unruhe und Krieg der höhern Stände unter sich selbst und wieder die Städte seynd in vollen schwang gegangen &c. Porissimum vero erat eo tempore iustitium publicum respectu statuum imperii, ex quo etiam non improbabiliter originem Aufregarum deducit Conring *de iudic. Reipubl. Germ. th. 52.* vbi ait: *Namque omni illo tempore nulla fuerunt iudicia publica, neque potuerunt non interea controversie inter principes oriri.* At has itaque sopiendas consultum visum fuisse ait, si non per vim, sed magis per arbitros res componeretur.

Altera causa est tempus pestis.

S. 19. Altera causa est tempus pestis diuissime, quae itidem iustitium producere apta est. Vnde Icti saepe solent tempus belli & pestis æquiparare, quod admittit

mitti potest, si publicam calamitatem, utrobique fere eandem, respiciamus; sed neutiquam iuxta veterum profanam sententiam, secundum quam voluerunt, tempore pestis esse bellum inter DEUM & homines, ita ut quilibet in expeditione constitutus censeatur, qua profana formula vti sunt Bartolus in *L. naturaliter ff. de Usuc. n. 22.* Gail. *Libr. II, obs. 112. n. 18.* Paulus Christ. *ad LL. Mechlin. tit. 17. art. 1. n. 24.* Nicol. Boer. *Dec. 228. n. 8.* Berlich. *P. 3. concl. 5. n. 2. & Dec. 66.* Verum absurditatem huius æquiparationis quilibet satis deprehendit, ut recte Schilter *Ex. 21. §. 28.* contra hos profanos Doctores exclamaverit; *Odi profanum vulgus & arceo.* Interim calamitatem publicam & omnium rerum confusionem inde oriri, necum facile quilibet fatebitur, quam optime describit Livius *L. 24. C. 26. & L. 4. C. 31.* Et quid multa? tanta potest esse, præsertim in pagis, aliisque locis parvis omnium rerum perturbatio, ut omnia iudicia per se cessare debeant, adeoque exinde iustitii causa aliquando oritur,

§. 20. Deinde ultimum malum, quod Rebus- *Tertia cau-*
publ. imminere potest, est *dirissima fames*, quam natu- *sa est fames*
ra vinci non sinit, ut loquar cum Livio *L. 5. c. 48.*, quæ *urgensis-*
tanta aliquando Romæ fuit, ut multi ex plebe spe amif- *ma.*
fa potius quam ut cruciarentur trahendo animam capi-
tibus obvolutis se in Tiberim præcipitaverint, Livio te-
ste *L. 4. c. 21. in fin.* Ad hanc itaque abigendam contin-
gere potest, ut magistratus discedant, & plerique aufugi-
ant, & sic per se iustitium aliquod inde enascatur.
Memorable exemplum apud Dionem *Lib. 5.* deprehenditur, ubi ita: *Hec Romanis infesta fuerunt, ac fames præterea ingens, adeo ut gladiatores mancipiaque venalia ultra octoginta M. passus sint ab urbe redacta, multosque*

C

ex

ex suis ministris, cum alii tum ipse Augustus alegantur, iustitium indictum, senatoribus, ut quo. vellent, proficiscerentur, permissum fuerit.

CAPUT II.

DE

EO QVOD DURANTE IUSTITIO JUSTUM EST.

§. 1.

Status controversie formatur.

QUamvis secundum tradita capituli præcedentis varia sit ratio iustitii, ita ut aliquando magis ad ferias accedere, quale erat iustitium ob luctum publicum indictum, aliquando vero ad statum naturalem inclinare videatur, nihilominus tamen in hoc capite, ubi quid in hoc statu, quo iustitium viget, iustum sit, excutiendum erit, magis posteriori in sensu considerandum erit, quatenus totalem iudiciorum ad tempus inducit cessationem, iudicium manus ligat, vel ut horum plane desit copia, efficit, sive iustitium sit sumptum, sive indictum. Unde etiam consideratio iustitii illius, quale tristis status camerae imperialis hocce tempore adhuc refert, non aliena erit a scopo meo, quippe re vera hoc iudicium augustum clausum est, & assessores camerae magis, ut privati, quam ut iudices ibi degunt. Reliquæ iustitii considerationes hodie, ut dictum, minus frequentantur, & si nostris adhuc in foris essent visitatæ, tamen effectus earum ex iure feriarum facile constare possent.

Primo agendum de Iustitio universalis.

§. 2. Ut autem eo distinctius hic progredi queam, revocanda hic est ex capite antecedenti distinctio iustitii, qua dividebatur in *universale & particulare*, quia satis constat in utroque casu adesse diversum reipublicæ statum,

statum, & sic quoque diversa erunt iura. Primo itaque videamus, quid iustum sit tempore iustitiae universalis, ubi eiusmodi supponimus casum, quo ob publicam calamitatem reipublicae in nonnullis locis in totum frigent iudicia, & copia iudicis deficit. Verum quaestio haec, quid interim iuris sit, non satis recte examinari diiudicarique potest, nisi antea praedudicialis quaestio satis excussa fuerit, qualis status tempore iustitiae talis adsit, an civilis adhuc maneat, an vero degeneret in naturalem. Hoc enim cognito, iuris quaestio haud ambigua erit, quippe quae status conditionem sequitur. Pro utroque statu praegnantibus occurrunt rationes. Si naturalem statum considero, certum est, iudicia ibi per se cessare, & iudicium copiam deesse, & consequenter nec legum civilium ullus vigor ibi deprehenditur, sed magis per vim & bellum turbasque omnia fiunt, & quilibet denique est actionum suarum moderator & arbiter. conf. Ill. Dn. Herrius *Diff. de Differ. iuris in statu naturali & adventitio* §. 1. §. 4. & 17. Haec si cum statu iustitiae comparo, satis claram status naturalis referre videntur imaginem. Jam enim suppositum est, cessare iudicia, & dum iudex deficit, quis erit legum civilium vigor? quantum enim est ius in civitate, nisi sint, qui iura regere possint, imo constare non potest ius, nisi sit aliquis, per quem quotidie ius possit quotidie in melius produci, ut dicitur in l. 2. §. 13. ff. de O. I. nec deficiunt in tali statu turbae, ob quas primario iustitium oriri solet. Optime huc collimat Cicero in *Orat. pro Sextio* iniquitas: inter hanc vitam perpolitam humanitate & illam immanem, nihil tam interest, quam ius atque vis. Horum utro uti volumus, altero est utendum. Vim volumus extinguere? ius valeat necesse est vel iudicia, quibus omne ius continetur. Iudicia displicent aut nulla sunt? vis

*Quaestio an-
ceps qualis
status tem-
pore iusti-
tiae, an na-
turalis an
civilis.*

dominetur necesse est Sed si simul mecum animo reputo, per casum aliquem accidentalem, belli aut pestis subditos non desinire tales esse, eosque vi homagii adhuc adstrictos esse, ut in fide erga suum imperantem, quicumque demum casus inciderit, maneat civilis adhuc durare videtur status, nexu iuperii licet valde laxato, quod vel inde quoque apparet, quod remisso iustitio omnia in pristinum restituantur statum, & vigor iudiciorum paulatim remissus reviviscere incipiat.

*Decisio (1.)
quoad a-
narchiam.*

§. 3. In re tam ambigua distinguendum videtur; utrum tantum iudicia inferiora deficient, an vero omnis omnino iurisdictio etiam suprema quasi mortua sit, ob imperantis defectum. Hoc casu suprema parum ab Anarchia abesse videtur, qualem statum quodammodo describit Tacitus *lib. 3. annal. cap. 24.* his verbis: *Ex in continua per viginti annos discordia, non mos, non ius, deterrima queque impune: ac multa honesta exitio fuisse.* Subiit idem fatum triste Germania nostra tempore interregni, quo tempore, ut loquar, cum *Chronico Hirsch.*, cum non esset rex in terris, qui motus predonum reprimeret, omnia per tumultum sine lege, sine ordine, pro lubitu fiebant. In Frisia etiam, cum omnia in Imperio Romano Germanico turbis agitantur, fere per seculum turbidas res fuisse narrat *Ubbo Emmius lib. 13. rerum Frisic. ad ann. 1343. seqq.* Scissa erat gens tota in duas factiones summas verum ita, ut sine sedibus certis gladii per omnem provinciam micarent, sibi quisque nobilis & pater familias viribus suis fidens clientes amicosque in auxilium arcesceret, auctor & dux pugnae esset, arces contra arces, turres contra turres in eadem vicinia ubique erigerentur & munirentur, plerumque bellum sine legibus belli, nec modo caedes & sanguis in rabie pratic-

præliorum, sed etiam in captos sævitia, carceres in humani & quicquid furor civilis odii efferatis indulget, sine fine modoque exercerentur. Cum itaque per talem statum vinculum civile plane ruptum sit, statum naturalem redire certum est. & rempublicam mutari in dissociatam multitudinem. Dn. Hertius *in elemen. prud. civil. p. 1. Sect. 12. in f.* Quo posito non alia iura ibi vigere possunt, quam quæ obtinent in statu naturali, quiescentibus omnibus legibus civilibus, quæ antea obrinebant.

§. 4. Quod si vero imperium non in totum dissolutum sit, sed imperans adhuc habenas reipublicæ teneat, interim ob casum belli vel pestis tot turbis implicatus sit, ut vel invitus iustitiam in nonnullis locis avertere haut possit, nec tamen ratio calamitatis publicæ patiatur, ut in defectu iudiciorum subditi possint recurrere ad summum imperantem aliosve, qui nomine eius ius dicunt, manet suo modo adhuc status civilis, cum plena anarchia nondum sit introducta, sed tantum iudicia inferiora in illis locis deficient; Et huc quodammodo spectat, quod Grotius *de J. B. & P. lib. 1. cap. 3. §. 2. n. 1.* dicit, posse in statu civili aliquando cessare iudicia, vel *momentanee vel continue*, quamvis, quæ ad posteriorem casum referat exempla, parum quadrent v. g. *si subditi iudicem non audiant*, si per rebellionem scilicet, seditionem & dissidium intestinum sit iustitium, uti addit Gronovius *ad cit. loc. vel etiam iudex aperte cognitionem rejecerit.* Nam posteriori casu non statim vincula ordinatæ civitatis sunt laxanda, sed res ex capite denegatæ iustitiæ ad superiorem deferenda, Huber. *de Iur. Civit. lib. 3. sect. 2. cap. 1. §. 4.* priori casu seditiosos contra iudicem inferiorem in ordinem reducet imperans, ut bene monet Dn. Hennings *ad Grot. cit. loc.* Differt itaque hic

*Differentia
status iusti-
tiii a statu
naturali.*

status turbidus, in quo iustitium enatum est, a mere naturali, quod in hoc *per se* cessent iudicia, hic vero *ex accidenti*, salvo interim imperio civili, adeoque hic inter subditos adhuc quoddam vinculum civile remanet, per quod ab initio in civitatem coaluerunt, vi cuius adhuc sibi invicem adstrictius obstringuntur, cum in statu naturali tantum addit vinculum, quod natura inter omnes homines constituit, quod propter hominum corruptionem satis laxum est.

*Status iustitiii plura
participat
a naturali.*

§. 5. Interim non diffiteor, quamvis, iustitio in aliquo loco exorto, non plena inducatur anarchia, & status naturalis, tamen, si effectus iuris nonnullos consideramus, parum talem statum, in quo iudicia cessant, differre a naturali. Potissima enim ratio inter civilem & naturalem statum in eo sita est, quod ibi ob iudiciorum constitutionem nihil manu agendum sit, sed omnia iudicis decisioni committi debeant, in quem finem etiam iudicia sunt introducta. At in statu naturali hæc omnia cessant, & quilibet magis ferro, quam iure rem suam repetit, quia deficit iudex. Jam vero tempore iustitii itidem deficit iudex, ut adeoque, quæ in statu naturali licita sunt, hic quoque ob defectum iudicis licita esse videantur. Quod si vrgeas, arbitris potius causam controversam esse committendam, qualia arbitria tempore interregni Germanici plura fuerunt, non diffiteor quidem, hoc optimum factu esse sed magis ad consilia spectat, nec semper in effectum deduci potest. Quid enim si adversarius arbitrium respuat, si nolit iure æquo contendere, cum ad hoc cogi non possit, quid si nemo addit, cui tuto causæ decisionem committere valeamus? Si dicis, expectandum esse finem iustitii & nihil interim manu agendum, facile quidem hoc admitto in causis,
moram

JUSTITIO JUSTUM EST.

23

moram ferentibus, & ubi mox finis iustitii expectandus est. Verum quid, si res moram non patitur? si ita turbidae sunt res communes, ut iustitii remissio non tam facile sperari possit, & denique quid si etiam in causis moram ferentibus quis ius sibi ipsi dixit, quaestio principalis eo nunc delabitur: an cessante iustitio propterea puniri possit?

§. 6. Scilicet in statu tranquillo civili illud illicitum esse, & praeterea poena digna coercendum, ratio iudiciorum introductorum suadet. Unde creditor, qui per vim vel autoritate propria rem suam vel debitum suum debitori extorsit, privatione iuris sui punitur. *l. xiv. extat. 13. quod met. caus. l. 7. C. de vi publ. l. 10. C. unde vi. l. 4. C. finium regund. nov. 60. cap. 1.* Ast eiusmodi leges poenales semper praesupponunt, facultatem iure agendi non deesse: nam, ut ait Grotius *de J. B. & P. l. 1. c. 3. §. 2. n. 1.* *lex vetans sine iudice suum consequi, intelligi commode debet, ubi copia est iudicii:* hoc ergo cessante, poenae ordinariae postea locum habere nequeunt. Conf. *Eund. lib. 2. c. 7. §. 2. n. 2.* quod eo magis asserendum, cum etiam interdictione, si statim Iudex adiri non possit, & interim periculum omittendarum rerum immincat. *Struv. de Vind. Privata c. 6. aph. 9.* Interim quia non plane totus sublatas est status civilis, alia nunc quaestio est: *an non, iudicis restitutus, postea de ipsa causa, in qua alter tempore iustitii sibi ipsi ius dixit, iudex ad implorationem alterius cognoscere debeat, an alter recte sibi ius dixerit, nec ne?* quod merito affirmandum, cum plerumque quis suspectus iudex sit in causa propria. Ex quo apparet, illud quod tempore iustitii eo modo factum est, magis operari impunitatem, quam certum iuris effectum, imo li-
mul

An poena mereatur, qui tempore iustitii sibi ius dixit.

mul & illud evidens est, iustitium non in totum inducere statum naturalem, cum de interim gestis superfit adhuc cognitio iudicialis, remissio iustitio, peragenda, quæ in statu naturali plane expectari nequit; sed vel transactione vel victoria lites deciduntur.

*Removetur
dubium,
quod quis
sit suspectus
index in
causa pro-
pria.*

§. 7. His equidem valde obstare videtur, quod *sec. l. 10. ff. de Iurisd. §. 1. i. C. ne quis in caus. sua indicet*, nemo in causa propria iudicare possit, propter tenerrimum affectum, quo quisque sibi prodesse mavult, quam alteri, & propterea sæpe non attendit in iure alteri tribuendo normam iustitiæ distributivæ, imo homo quilibet proprias tantum sequitur utilitates, atque adeo contra has non admittet regulam iusti, qua ratione forsan inductus Hobbesius, vt crederet, in statu naturali non dari iustum sed huius efficaciam demum expectandam esse in civili statu, vbi dantur iudicia *in Leviath. c. 13. §. c. 15. §. tr. de Civ. c. 12. §. 1. Conf. Adrian. Houtuyn. in Polit. gener. §. 7. seqq. §. 34.* Hinc Vasquius *lib. 1. Controv. illustr. c. 12. n. 3.* asserere non dubitat, hanc regulam non solum in iure civili, sed & naturali maxime fundatam esse, & Quintilian, *declam. 13.* apposite ad rem ait: *nos ideo magistratus legesq; a maioribus nostris accipimus, ne sui quisque doloris vindex sit: & assidua scelerum cause se refellunt si verito crimen imitabitur.* Verum enim vero tantum abest, vt hæc assertio indistincte procedat, quin potius illa manifesto etiam in statu pacifico civili limitanda sit per *rot. rot. Cod. quando liceat unicuique sine iudice se vindicare. l. 3. §. ult. ad L. Cornel. de Sicar. l. 1. Cod. Unde Vi L. 7. §. 3. quod vi aut clam.* Et quis denegabit summo imperanti iudicium in propria causa, si forsan cum aliquo ex subditis ei res sit, cum per se superiorem non habeat, cuius iudicium agnosceret, *Pufendorf. de Iure N. & G. lib. 5.*

JUSTITIO JUSTUM EST.

25

c. 13. §. 2. Hillig. ad Don. lib. 17. c. 2. lit. B. Brunnem. ad l. 4. C. de LL. & ad l. vn. C. ne quis in caus. sua. Schrader. de feudis p. 10. §. 2. n. 64. Imo quod statum naturalem attingit, tum plane est falsa, & locum maxime habet: *Ubi Iudex deficit, ibi bellum incipit.* & propria de re sua iudicandi potestas. Dn. Hert. *Diss. de different. iur. instat. nat. & advent. §. 1. §. 14.* Et quamquam sæpe in hoc statu contingere soleat iustitiæ exilium, id tamen non evincit, quod in totum cessare debeat in hoc statu iustum. Ill. Dn. Hert. *cit. l. §. 1. §. 1. 2.*

§. 8. Nec porro nostræ sententiæ adversatur, *Dubium non quod ita hoc ius, quod sibi ipsi quis dicit per vim, ars vum, quod boni & æqui iuxta L. 1. ff. de J. & J. haud fit, quia tum inde nemo potentior vincit infirmiore, & in iustitia ut plurimum ius consequitur. prædominatur, nec etiam corrigi potest secundum regulas iustitiæ, sed is, qui in lucro est, vel titulo qualiscunque possessionis illud retinet, sponte satisfacere recusat, ut tandem alter, qui in damno constitutus, de illo transigere, & multum de jure suo, quod manifestissimum est, remittere teneatur. Quin quod, cum in statu civili, ubi non deest copia iudicis, eiusmodi iniustitiæ documenta inter homines occurrant, ubi quilibet malæ fidei possessor ægre & difficulter relinquere vult possessionem, quid expectandum in statu iustitiæ ubi iudicia cessant, quod simul experientia firmat ab omnibus seculis. Verum eo ipso, quo in statu iustitiæ viam facti non absolute improbamus, nos non damus potestatem legitimam aut plenum ius, sibi ipsi ius dicendi etiam per vim & iniuriam, nisi pro conservatione vitæ famæ & bonorum iustam defensionem quis suscipiat quam quisque optimo iure suscipere potest. *L. 3. de J. & J.* Sed hoc tantum volumus, quod propterea, iustitio*

D

stutio

stitio remisso, nemo incidat in pœnam privatæ vindictæ, quæ regulariter concessa non est, atque adeo eatenus quendam effectum externum iuris inter homines videtur habere, dum hic processus violentus non potest plane pro nullo haberi, vel præsens, qui sibi per vim ius dixit, puniri. Maiorem vero effectum habet iudicialis sententia, quæ ius verum irrevocabile & perfectissimum inter partes facit ob concurrentem publicam, ex quo promanavit, autoritatem, quæ in privata vindicta cessat.

*An valeat
transactio
tempore ius-
siti inter-
posita.*

§. 9. Quibus positis, cum sæpe contingere possit, ut tempore iustitiæ inter partes controuertentes tandem res per transactionem quandam componatur, ubi plerumque pars infirmior metu potentia vel violentia præsentis cedere potentiori debet, paucis hic nunc videndum, quid de tali transactione eiusque validitate iudicandum sit? Ponamus enim, infirmiorem possidentem quotidie inquietari ab aduersario potentiori, imo reuera hunc illi vim inferre maiorem, cui resistere non possit, iura interim vtrinque dubia esse, nec possessionem se aliter a præsentis & instante periculo liberare posse, quam ut cum altero transactionem, quam vrget, ineat, qua inita, maximam partem de re litigiosa alteri tradere debeat. Hisce sub circumstantiis quæstio nunc oritur, *an remisso iustitio, contra transactionem talem ab eo, qui antea rem controversam possederat, possit peti rescissio ex capite quod metus causa?* Equidem si extra iustitium causam consideramus in statu Reipubl. pacifico, non dubium, quin transactio vires non habeat, sed rescindi possit. l. 2. §. 8. ff. de Calumniat. t. t. ff. quod met. causa. Atq. posito iustitio, alia videtur decisio facienda; aut enim vis fuit iniusta, aut secus. Posterius iudicimus, res clara est, quia tunc cessat restitutio; si prius

prius, aliud dicendum quidem, sed iam antea monitum, absolute in statu iustitii vim non esse iniustam, vel saltim impunitam, adeoque effectus iuris civilis, qui vim in statu civili pacifico sequuntur, hic cessare; ex quo concludo, remisso iustitio, non posse dari locum restitutioni in integrum ex capite quod merus causa, si modo, quod supposui, causa vtrinque dubia tempore transactionis fuerit. Si enim illa in quibus quis sibi ipsi eo tempore ius dixit, cessante iustitio, non revocantur, nisi iure omni destitutus postea appareat, quanto magis illud dicendum est in casu transactionis, cujus causa adhuc magis favorabilis est, neque enim facile permittendum, ut quæ semel sopita sunt, de novo resuscitentur. l. 33. C. de transact.

§. 10. Ceterum illa, quæ hactenus dicta sunt, *An etiam etiam tunc obtinere putat Grotius de J. B. & p. l. 2. c. 7. §. 2. n. 2. in casu, si ius quidem certum sit, sed simul moraliter certum, per iudicem iuris explementum obtineri non posse, puta quia deficiat probatio. In hac enim circumstantia asserit, etiam cessare legem de iudiciis, & ad ius rediri pristinum, quod scilicet fuit ante constitutas civitates. Quæ si vera sunt, obtinebit aliquando effectus iustitii, ubi nullum est iustitium. Verum quomodo hæc inter se cohæreant, non satis deprehendo, neque enim hic cessant iudicia, imo sufficit, quod non cesset ratio, propter quam iudicia sunt introducta & non possent non turbis & contentionibus gravioribus dari occasio, si hæc in usum deducerentur, quin quod cum de eius iure non constet, nunquam satis secure suo posse frui iure. Quod si enim sibi per vim ius diceret, alteri semper parata forent remedia iuris ordinaria ad consequendum illud, quod ab altero vio-*

lenter occupatum est; quin pœnam legibus civilibus constitutam haud effugeret. Habebit ergo hic locum quod dicitur in *l. 30. ff. de testam. tut. tibi non deficit ius sed probatio*. Neque a statu iustitii hic tuto ad hunc casum concludi potest, ob diversam plane rationem vtriusque status quæ etiam diversam decisionem postulat. Optime hoc declarat Ill. Dn. Hertius *diss. de different. iuris in statu natural. & advent. sect. 2. §. 14.* inquires: *Et sane nunquam moraliter certum videtur, per iudicem ius obtineri non posse, nisi prius res in iudicium ducatur, & de sufficientia probationis cognoscatur*. Porro, si auctore non probante, reus iuste absolvatur, quomodo contra iuste absolutum actor sibi ius dicere iuste poterit, ita ut non aut de vi aut de furto teneatur: Ad hæc sunt alie probationes, si non per testes & instrumenta, certe per iurandum quod vel litigans litiganti, vel etiam iudex interdum defert: sunt & alia componenda litis remedia. Quæ omnia si frustra fuerint, satius erit Deo rem committere, quam pœnam violentiæ aut furti in foro extrerno mereri.

Quid iuris in causis in lite iam pendentibus, superveniente iustitio

§. II. Et quidem quod hactenus de via facti dictum est, verum esse satis apparet *in causis tempore iustitii noviter emergentibus*. Ast maior difficultatis ratio est *in causis in lite pendentibus & iustitio interveniente suspensis*, vbi adhuc causa dubia est, an & quatenus quis sibi impune per vim ius dicere possit, qui probabilem se habere causam putat, ut nullum committat spoliū. Ratio diversitatis videtur subesse, quod causa liti semel commissa, ergo a iudicio quoque expectanda decisio, quæ per iustitium superveniens non plane in totum interversa, sed tantum suspensa est, propterea quoque æquum esse viderur, ut is qui in possessione est, tamdiu frui debeat commodis possessionis, donec de iure constiterit

stiterit, atque adeo si tempore iustitii alter violenter occupavit possessionem litigiosam, possessoremque deiecit, cessante eo, omnia sunt restituenda in statum pristinum, & causa de novo peragenda seu potius continuanda: Semel enim ante iustitium, lite instituta, possessor quasi tacite tamdiu in possessione firmatus est, donec alter ius suum ostenderit. Neque obstat, quod in hoc quoque casu vis impunita esse debeat nam licet hoc admittam, ne possit suo privari iure, alia tamen quaestio est, quid iustitio remissio statuendum, ubi iam processus ante iustitium inchoatus, & per iustitium suspensus, continuandus est annon sic reus prioribus debeat frui praerogativis, an vero is, qui antea reus erat, iam suscipere reneatur partes actoris, & ita novum instituire processum, id quod durum videtur.

§. 12. Non tamen ei, qui vices actoris sustinet, hoc quoque casu omne denegamus auxilium, quin potius ipsi concedimus durante iustitio idonea remedia, quibus securitatem iuris sui defendere & munire potest, ne alioquin interim dolo adversarii frustretur, & remisso iustitio, inanem actionem expectare necessum habeat. Cum enim, vigentibus iudiciis, quilibet ad suam securitatem adhuc plura remedia adhibere possit, ubi non tantum subest periculum amittendi iuris; quanto magis talia remedia admittenda erunt tempore iustitii, ubi maius periculum & multo plures occasiones, alteri, ius suum comprehendendi. Hoc casu etiam in statu civili, iudiciis non cessantibus in totum, non interdictum est debitori pecuniam auferre, quanta ad debitum solvendum sufficit, *L. 10. §. 16. quae in fraud. creditor.* Rationem huius viae facti collocant Dd. in eo, quod credi-

Quomodo actor interrim sibi prospicere possit si reus suspectus reddatur de dilapidatione vel fuga

tori haud integrum fit adire iudicem, & sic videantur iudicia cessare momentanee Cuiac. *lib. 16. Obser. 19.* Petr. Peck. *de iure sistendi c. 2. n. 1. seqq.* Quid si tantum suspectus sit de fuga? tum etiam eundem capere licere, putat quidem *gl. in l. 1. C. de pign. & Hyppol. Marfil. singul. 41.* quod tamen in statu iudiciorum vigentium non absolute admittendum esse iudicat Struv. *de vindict. privat. c. 6. aph. 9. n. 3.* cum adhuc iudex adiri possit, quæ ratio cum cesset tempore iustitii, aliud dicendum videtur. Quid si cautionem præstare non possit? tam eius personam quam bona prævia causæ cognitione arrestari posse certissimi iuris est. Multo magis ergo tempore iustitii his in casibus quoque privata auctoritate apprehendi potest, cum ita cesset iudex continue, nec ita incarcerans incidit in crimen læsæ Maiestatis, quod alias committit, qui privatos carceres exercere non veretur *l. 1. C. de priv. carcer.* Quid denique si dilapidare rem, quam alter hætenus in iudicio petit, durante iustitio incipiat? Sicuti hoc casu a iudice illa sequestrari, ita quoque tempore iustitii quilibet sibi securitatem quacunque ratione quærere potest. Leges etenim generaliter vim prohibentes semper limitandæ sunt ex præsumta legislatoris voluntate in speciali deficientis iudicis casu vel si necessitatis ratio aut vtilitas publica aliud suadeat.

An præscriptio currat tempore iustitii.

§. 13. Quod si vero is, qui actionem adversus alterum efficacem haberet, interim quieverit, id quod etiam humanius est, & ius sibi ipsi non dixerit, vel etiam dicere non potuerit, certe præscriptionis pœna non invenit locum, quia nihil est, quod ei imputari potest, qui ius suum commode persequi non potuit. Neque enim ei oblici potest, quod sibi vigilare, & quovis modo

do

do ius sibi dicere debuisset, cum ad hoc non adstringatur, & humanius agat, si illo iure, quod tantum impunitatem præstat, veram autem & legitimam facultatem non tribuit, abstineat. Neque admitto argumentum a statu naturali, quod in eo etiam præscriptio locum invenire possit, iustitiam autem parum a statu naturali absit, ut supra dictum. Nam quamvis non tam audax sim, ut ex hypothesi Gallorum, qui sub hoc prætextu Monarchæ suo cumulum prætensionem augere vnice contendunt, omnem inter gentes præscriptionem negare velim, satis quippe edoctus, quantum hæc hypothesi a primis iuris Naturæ principiis aberret, quod contra Petrum Putecanum, Regi Galliæ quondam a consiliis & Bibliothecis, solide ostendit Dn. Jo. Werlhoff, *diff. de Præscript. inter gentes liberas*. Interim tamen diversitatis ratio evidens hic subest, cum inter gentes in totum deficiant iudicia, durante vero iustitio ad tempus saltem, spes tamen superest, fore ut iudicia restaurentur, quibus iure agi licebit. Atque huc spectat decisum pontificis in c. *extranmissa* 10. X. de *Præscript.* vbi in fine ait: *Propter hoc d. v. per A. s. m. si quod asseritur, non veritas veritate esse subnixum, prædictas decimas, & oblationes cum aliis obventionibus matri Ecclesie memoratæ ap. rem. PRÆSCRIPTIONE HOSTILITATIS TEMPORE NON CURRENTE, restitui faciatis, & præfatos clericos de cetero ab eorum perceptione Ecc. cens. compescatis.* Confirmatur idem clarissime ex c. *Prima*, 13. C. 10. Q. 3. vbi inter alia hæc deprehenduntur: *non enim erit obicienda præscriptio temporis, vbi necessitas interest hostilitatis.* Eandem æquitatem secutus est Valentinianus in novella lege de episcopali iudicio, cuius verba adducit Grotius de J. B. & P. lib. 3. c. 9. §. 13. in not.

An sola ho-
stilitas fa-
ciat præ-
scriptio-
nem an ve-
ro præterea
requiratur
iustitium.

§. 14. An vero hic sufficiat sola hostilitas vel belli status, vt interim dormiat præscriptio, an vero præterea iustitium, quod præcise Hahnus *ad W. tit. de Usuc.* cum aliis contendit, requiratur, quæritur. Plures hic distinguunt inter ius Civile & Canonicum, ita vt secundum hoc sufficiat vel sola hostilitas propter allegatos textus, secus ac iure civili, vbi quidem in impedimentis iuris non currit præscriptio, bene tamen in facti, salva restitutione in integrum. Mela in *cap. 5. de concessio. præbend.* Panormit. in *c. 10. X. de Usucap. §. 26.* Hoc tamen haud admittit Gonzalez *ad c. cit. 10. n. 6.* sed putat etiam tunc impedimentum facti obesse præscriptioni, ne currat, si impedimentum sit notorium, quale est hostilitas vel bellum. Alii aliter rem explicant.

Dubia con-
tra vulga-
ras senten-
tias,

§. 15. Verum quamcunque elegeris sententiam, difficultates tamen & dubia plura adhuc superesse videntur. Si differentiam inter ius Civile & Canonicum in hoc passu agnoscimus, illa liquida & aperta esse debet, qualis tamen hic haud deprehenditur, nihil enim in textibus allegatis determinatur, vtrum iustitium tempore hostilitatis fuerit nec ne, & sic commodam hæc generalis decisio recipere potest interpretationem & restringi ad tempus iustitii. Si de iure Civili distinguas ex sententia communi inter impedimenta facti & iuris, sub sunt itidem obstacula, quæ hanc distinctionem evertere videntur. Nam in *l. 26. §. 2. ff. ex quib. caus. maior.* adest impedimentum iuris & tamen vsucapionis cursus haud sisti dicitur, quin contra lapsum temporis datur restitutio. Et contra in *l. 1. ff. de divers. tempor. præscr. iunct. l. 25. ff. de stipul. serv.* occurrunt impedimenta facti, & præscriptio plane non currere dicitur. Neque denique Gonzalezii sententia litem componere potest.

Constat

Constat enim *ex t. t. ff. ex quib. caus. maiores.* contra notorie absentes, & aliter iustissime impeditos currere vsucapionem & locum esse restitutioni in integrum. Imo, qui notorie in hostium potestate est, vsucapionis periculum subire debet *l. 15. §. f. l. seq. ex quib. caus. maior. l. 18. de postl. & vers. l. 24. C. d. R. V. l. 1. 2. 4. 6. f. C. quib. non obiic. long. temp. pr.*

§. 16. Visis itaque his difficultatibus, tentabo, an non ex natura vsucapionis & præscriptionis diversa rem decidere commode possim. Quod vsucapionem concernit, leges evidenter demonstrant, causam & fundamentum eius non tam primario quærendum esse in odio & pœna eius, qui intra illud tempus non egit, sed potius tum *in favore utilitatis publicæ,* tum eius, qui *bona fide & iusto titulo per tempus idoneum rem detinuit.* Priorem satis prodit Ictus in *l. ff. de vsuc. & l. 5. ff. pro suo* ubi hæc additur ratio; *ut aliquis finis litium esset,* quod & repetitur in *l. 2. pr. ff. de aqu. & aque pluvia arc.* quo sensu etiam Cicero *Orat. pro Cæcinnâ* vsucapionem vocat *finem sollicitudinum.* Altera fundatur in *bona fide,* h. e. iusta opinione, qua quis iuste credidit rem ad se pertinere. Huic itaque leges merito favere debuerunt in hac quoque materia, sicuti in aliis etiam materiis singulariter eidem fauent. Dn. Hertius *diff. de matrim. putativo.* Ill. Dn. Stryk. *diff. de iure putativo.* conf. Gratianus *ad c. 15. c. 16. Q. 3.* Et hinc recte Dd. concludunt, quod ob utramque rationem contra vsucapionem completam ne quidem ex capite iustæ ignorantie detur restitutio in integrum per *l. f. avth. male fidei C. de Præscript. long. temp.* Struv. *ex. s. th. 76.* Hahn. *ad W. tit. ex quib. caus. mai. num. 10.* Fachin. *lib. 1. controv. c. 69.* Ill. Dn. Stryk. in *V. M. tit. ex quib. caus. mai. §. f.* nisi dolus alterius concurrat *l. 1. §. f. ff. quod. fals. tutor.* vel alia iustissima ratio *l. 15. §. 5. ff. quod. vi aut clam.* Sic itaque de stricto iure

E

tum

De iure ff. indistincte currit præscriptio contra impeditum. tum ob publicum bonum, tum ob favorem bonæ fidei de iure Digestorum etiam contra quomodocunque impeditum currere debuit vsucapio, licet vel maxime subesset impedimentum iuris, vti clarissime apparet ex *l. 26. §. 2. ff. ex quib. caus. maior.* quia ibi etiam restitutio indulgetur iis, qui agere *per legem seu more maiorum* non potuerunt, quo ipso supponitur, vsucapionem interim non dormiisse. Quid quod & tunc vsucapio currat, si magistratus copia defuit, indicto forsan iustitio *cit. l. 26. §. 4.* vbi itidem impedimentum iuris subesse nemo negabit. Et tandem clarissime hoc patet ex *cit. l. 26. §. 7.* vbi vsucapionem currere asserit Jctus, *si ferie extra ordinem sint indictæ, ob res puta prospere gestas vel in honorem principis & propterea magistratus ius non dixerit:* ut adeoque ne quidem tempore iustitii indicti apud Romanos quieuerit cursus vsucapionis, sicuti nec tempore publicarum feriarum; Interim tamen quia ini- quum videbatur, hisce sub circumstantiis eum, qui agere non potuit, ius suum amittere, inuentum est a Prætoře extraordinarium remedium restitutionis in integrum.

Præscriptio de iure ff. non currebat impedita. §. 17. Ast præscriptionis est diversa natura & ratio. Hæc enim non operatur de iure ff. *dominium* sed *exceptionem seu exclusionem actionis intentate*, cum præscriptio generali sensu denotet exceptiones quascunque vid. *Dn. Præf. in introd. ad ff. tit. de except. §. 2. seqq.* non autem visum fuit, alii hanc exceptionem esse tribuendam, quam qui agere potuisset, seu in in potestate sua habuisset, quando suo iure uteretur *l. 5. §. 6. ff. de excep. dol. & quod met. caus.* atque hinc est, quod pleræque actiones, quibus exceptio præscriptionis opponi potest, sint respectu iustitii *vtilis*, h. e. præscriptio non inci-

incipiat currere nisi iis, qui experiundi potestatem habuere. Imo ob hanc causam JCtus in *l. 1. ff. de divers. & tempor. præscr.* recenset casus, quibus experiundi potestas haud adest, ut ostendat, legitime impedito non ita currere præscriptionem, sicuti vsucapio currit, quo etiam refert, si copia Prætoris haberi non potuit. Et hoc quoque liquidissime apparet ex *l. 25. ff. de stipul. servor.* vbi dicitur, quod demum dies stipulationis cedat, ex quo agi potuit, seu impedimento cessante & sic interim haud currit præscriptio. Neque contrarium euinci post ex *l. si seruus 2. ff. de divers. et temp. præscr.* Contextus enim docet, hic satisfactionem esse acceptam in certum tempus, v. c. fideiussit Titius ad duos menses, intra quos securitatem promisit, Mevius, in cuius fauorem fideiussores accepti, interim agere non potuit, quæstio fuit, an non statim horum duorum mensium seu satisfactionis dies cedat? quod affirmat JCtus, ad dita ratione: *alioquin erit iniquissimum, ex conditione actorum obligationes reorum extendi, (qui se tantum obstrinxerant ad certum tempus) per quos nihil factum erit, quo minus (intra tempus præstitutum) cum his agi possit.* Neque enim casus fortuitus alteri imputari potest, aut fideiussorum obligatio augeri, cum tamen certum tempus in obligatione comprehensum erat. conf. Cuiac. *lib. 10. Obs. 38.* Anton. Faber. *4. coniect. 10.*

§. 18. Quamvis autem præscriptio longissimi temporis cum vsucapione iure C. confusa fuerit *l. vn. C. de v. suc. transform.* interim tamen retinuit vsucapio striete dicta *Quid iure Cod. hic mutatum.* suos effectus contra impeditos, ceu patet ex *l. 1. C. quib. non obicit. long. temp. præscr.* nisi quod minoribus hic aliquid indulgunt *l. 5. C. in quib. caus. in integrum rest. nec. non est,* & dotis causæ specialiter aliquid datum, quæ alias

favorabilis *l. 30. C. de iur. dot.* Præscriptio vero temporis longissimi in quibus casibus obtinere cœpit, hoc retinuit ex primæua sua indole, ut non antea currere inciperet, nisi experiundi facultas esset. Si filius vindicare potest bona aduentitia a patre alienata intra 30. annos *l. 4. in f. C. de bon. quæ lib. N. 22. c. 24.* non incipit tamen currere præscriptio hæc, nisi postquam sui iuris factus est filius *cit. l. 4. l. 1. C. cum subiect. a. h. de bon. matern. l. 1. §. 2. C. de annal. except.* Idem apparet ex aliis præscriptionibus, quæ stipulationibus vel contractibus opponuntur *l. 7 §. 4. C. de præscript. 30. vel 40. annor. l. 30. C. de iur. dot.* Quo posito nihil noui videtur constitutum in *c. 10. X. de Præscript.*, quia tempore hostilitatis siue iustitium adfit, siue non, non semper adest experiundi copia iuxta *l. 1. ff. de diuers. & temp. præscr.* adeoq; contra ecclesiam præscriptio 40. annorum currere non potest. Facile quoque exinde declarari potest textus in *R. 1. de anno 1654. §. 1723*, ubi asseritur, quod tempore tricennalis belli cursus præscriptionis 30. annorum fitti debeat, und hierwieder keine Præscription oder Verjährung wegen der bey währen den Krieg unterlassenen Forderung der Zinsen oder Capital angezogen werden/ oder gelten. *cont. Carpz. p. 2. Decis. 116.* neque hoc restringendum saltim ad tempus iustitii, uti quidam iustitii, sed in genere sufficit tempus illius belli tricennalis. *Dn. Textor ad R. 1. cit. d. ff. 14. th. 44. Mev. 4. Dec. 311. n. 3.* atq; adeo ab anno 1618. usq; ad annum 1648. præscriptio dormire debuit. Idem nunc porro applicari potest ad tempus pestis dirissimæ *Carpz. cit. l. Illustr. Dn. Stryk. de act. forens. inuest. §. 3. m. 1. ax. 2. n. 27.*

Leges, iudicialiter a liquid per-

§. 19. Ceterum an leges positivæ plane frigeant & vim suam amittant in statu civili, durante istitio, nunc vltre-

JUSTITIO JUSTUM EST.

37

ulterius disquirendum est? quod decidendum erit, *se-* *agendum*
cundum distinctionem allatam *cap. 2. §. 3.* ita, ut si *esse statu-*
 mus imperans tanquam fons omnis jurisdictionis *defi-* *entes rem-*
 ciat, cesset etiam vigor legum & status naturalis redeat, *pore iustitii*
 cuius hæc natura & ratio est, quod deficient leges *positi-* *cessant.*
væ. Sin vero adfit, qui imperii habenas moderatur, & *ju-*
dicia inferiora tantum clausa sunt, licet non plena intro-
 ducta sit anarchia, laxiorem tamen tunc leges præscri-
 ptæ merito habent potestatem & interpretationem. Sed
 hoc potissimum intelligendum de Legibus, ad *negotia iu-*
dicialia pertinentibus, in his enim ex necessitate Leges
 cessant & ipsa negotia valere utiq; debent, quoniam pri-
 vatis nihil imputari potest, quod legibus morem non
 gesserint, quippe qui non potuerunt, etsi vel maxime
 voluissent, v. c. si statutum esset, quod pignus non aliter
 securitatem tribuere nec dominium resignari & transfer-
 ri deberet, nisi vtrumque iudiciali confirmatione roborat-
 um esset. Idem iudicium esto de adoptione, quæ non
 legitime facta censetur, nisi accedat auctoritas magistra-
 tus, donatione absque insinuatione facta aliisque actibus
 voluntariæ Iurisdictionis.

§. 29. His itaq; suppositis merito subsistere debent, *Exemplis*
 quæ alias absque iudiciali confirmatione subsistere non *hoc decla-*
 possent. Iluc pertinet, si transigendum de alimentis, *raur.*
 testamento relictis vbi alias Prætoris auctoritas necessa-
 ria est. *l. 2. ff. de transact.* it. de delictis publicis pœnam
 sanguinis non inferentibus. *l. 18. C. de transact.* Si alienan-
 da pupilli bona immobilia, *l. 1. ff. de reb. min. sine decr. non*
al. si tutori solvendum. §. Vlt. J. quib. al. licet vel non. Si
 ultra quingentos solidos donatio faciendâ; §. *2. l. de donat.*
 & quæ alias ex statuto iudicialiter & cum decreto fieri
 debebant. Quinimo tunc non solum auctoritas iudicia-

E 3;

liss

CAP. II. DE EO QVOD DURANTE

38

lis remissa, sed etiam vis propria ad securitatem suam cuius permissa censetur. Quid enim si debitor creditori sua bona obligavit sub clausula pacti de ingrediendo, mit oder ohne Recht sich daraus bejahrt zu machen? hoc casu sane si postea resistat debitor, vel violenta manu ipsum de sua possessione dejicere potest, cum aliis iudiciis vergentibus hoc pactum contra resistentem nihil operetur. Quid si sententia lata in rem iudicatam transferit, & paulo post, iustitio interveniente, missio in possessionem rei iudicatæ exequendæ causa a iudice fieri non possit? debitor sibi ipsi quovis modo prospicere potest. De similibus simile esto iudicium.

*An etiam
leges ces-
sant in ex-
trajudicia-
libus nego-
tiis?*

§. 21. Nunc videndum, an etiam Leges in extrajudicialibus negotiis attendantur. Quid si testamentum fiat tempore iustitii an illud pro valido reputandum sit, remisso iustitio, si desint solennia? Tempore pestis res satis nota est, quod testamenti factio ibi non præcisè debeat esse actus continuus, sive adit iustitium nec ne. Ill. Dn. Stryk. *Caut. testament. cap. II.* Verum cum hic ratio peculiaris adit maximorum periculorum, quibus homines expositi convenire non solent, aliud dicendum videtur de testamento extra pestis tempus durante iustitio propter diversam rationem. Si vero respublica publicis tumultibus & factionibus turbata & summo moderatore destituta sit, ut plena anarchia vigeat testamentum etiam quocumque modo conditum subsistere dicendum est. Tempore belli autem, ubi inferiora tantum iudicia cessant, maior ratio dubitandi, quia leges adhuc observari possunt in iis, quæ non requirunt copiam iudicis. Regulariter enim tempore iustitii tantum illæ L.L. cessant, quæ iudicis copiam requirunt, & licet vel maxime deficiat, qui etiam ceteras exequatur, tamen potest hic defectus mox cessare atque ex postfacto secundum leges iudicari, nisi forsitan subditi omni momento in periculo bellico constituti sint *L. su. ff. de testam. militar. l. vi. ff. de B.P. ex testam. mil.*

*An delicta
tempore iu-
sticii perpe-
trata sint
impunita.*

§. 22. Discussa causâ civili nunc etiam de criminali videbimus, ubi potissimum quaeritur, an delicta, quæ sunt perpetrata tempore iustitii, possint puniri remisso iustitio? dubitandi ratio est, quod deficiente iudice, qui inquirere possit in crimina deficiat etiam vigor legum & executio: sed propterea omnia facta debere esse impunita & quodvis delictum licitum, non firma infertur ratio. Qui quod in tali-

ali statu deprædationes, atrocina & varia scelera soleant esse frequentia, quæ adhuc magis frequentarentur, si illa impunita essent, & deniq; cum supra iam supposuimus, defectum iudiciorum inferiorum non plenum inducere statum naturalem, sed cives adhuc vinculo quædam quoad obsequium imperanti debitum coherere, sine dubio quoq; inde concludendum, tempore iustitii tantum suspendi inquisitionem, ne utiquam vero in totum deficere.

§. 22. Ex suppositis §. 19. & 20. porro sequitur, quod si vxor adulterium committat, possit maritus cum ea diuortium facere *propria re iustitii autoritate*, quia deficit Consortium. Graviter quidem obstare videtur, quod ita maritus leuissima ex causa vinculum illud, quod indissolubile Deus voluit, dirimere possit. Verum enim vero aut tum maritus legitimam a matrimonio recedendi causam habuit, & res bene se habet, aut alterutra persona probare ex post facto remissio iustitio potest, sibi iniuriam esse factam, & tum de luper causæ cognitione instituta partes ad matrimonium redire tenentur. Sed hæc sufficiant de conclusionibus specialibus, quas omnes referre non necessarium videtur, cum fontes harum, ex quibus diiudicandæ sunt, satis sunt excussi.

§. 23. Redeundum nunc est ad casum alterum *JUSTITII PARTICULARIS*, ubi certum tantum iudicium clausum est, alia autem in tali loco vigent, ubi (1) quæritur *an iudices salarium suum tempore iustitii petere possint?* quod merito affirmandum. Præsertim quoad illum annum, in quo iudicium clausum, quia etiam heredibus integra salaria debentur, si intra annum iudices mortui fuerint, id quod etiam de advocatis, publico salario gaudentibus, dicendum *l. post duos 15. §. 1. C. de advoc. diu. iudicior.* Quoad reliquos annos, intra quos stat iustitium, idem dicendum esse arbitror, præsertim cum per iudices hæud stet, quod suppono, quominus officium suum faciant, uti in casu non absimili argumentatur *l. Citus in l. 19. §. pen. & ult. ff. loc.* Quod si forsitan per iudicis ipsius factum & culpam iustitium ortum sit, tunc cessat ratio & sic quoq; decisio, in ceteris vero, ut advocatis, quibus annua salaria promissa, prior decisio obtinebit *l. 38. §. 1. ff. locat.*

§. 24. Potest quoq; in deuolutione appellationis hic quædam contingere diuersitas, præsertim si iudicium intermedium sit clausum. Alias quidem iuris est, quod appellatio non per saltum, sed gradatim fieri debeat, hæc ad iudicem immediate superiorem nullo iudice fieri potest.

An tempore possit maritus autoritate diuortium facere.

An in iustitio particulari salarium debeatur iudici & advocatis?

An per saltum in hoc statu appellatio fieri potest.

140 CAP. II. DE EO QUOD DUR. JUSTITIO JUST. EST.

ce intermedio omisso c. dilecti 66. X. de appell. l. 21 pr. & §. 1. ff. de appell. Gail. 1. O. 119. n. 2. Carpz. in process. tit. 8. art. 1. n. 38. Sed sicuti cum iudex intermedius denegat iustitiam, statim appellans confugere potest ad superiorem Carpz. cit. l. n. 43. Gail. cit. l. quia sic cessare videtur iudicium, ita multo magis hoc dicendum, si iustitium quoad intermedium iudicem adsit, cum ita ordo a lege præscriptus observari non possit. Idem quoque iudicium formandum de prima instantia, quæ ob iustitium inductum cessare debet.

Quid dicendum, si in supremo iudicio iustitium inductum. §. 25. Quod si iustitium in supremo iudicio, ad quod appellandum erat, sit sumtum vel indictum tunc quidem hoc certum est, factale interponenda appellationis currere, cum etiam in inferiori iudicio vel coram Notario & testibus appellatio interponi possit, ad effectum, ut sententia a viribus rei iudicata suspendatur, sed quoad fatali introducenda appellationis aliud dicendum, quod interim ex supra adductis principiis currere non potest ei, qui non potuit eandem introducere, nisi forsan ab imperante interim loco supremi iudicii, quod clausum, aliud iudicium delegatum sit, sic enim in hoc idem obtinebit, quod in iudicio supremo non clauso.

An durante iustitio Camerali dominus territorii causas ibi devolutas suorum subditorum ad forum suum delegatum interim trahere possit? §. 26. Quod si hæc iam ad præsens Camera iustitium applicem, quaestio potissimum in eo versatur, utrum Dominus territorii, eo durante, possit causas suorum subditorum ad id devolutas, vel ibi introducendas, ad forum suum trahere, vel, ut per delegatum aliquod iudicium decidantur, interim disponere? Equidem alias certum est, iudicium Camerale totum repræsentare imperium R. I. de anno 1654. §. 165. & sic non dependere ex dispositione vnius vel alterius ex statutis imperii, vid. Londorp. tom. 1. lib. 1. c. 7. n. 3. §. aus welcher. & consequenter nec Imperatorum nec alium quemlibet causas ibi vel iam introductas auocare, vel introducendas impedire posse. Verum hæc omnia tunc satis certa sunt, si vigor huius adsit, ut iustitia possit administrari; aliter vbi iustitium sumtum vel indictum est, hæc limitanda esse videntur. Potissima enim cura Domini territorii in hoc consistit, imo & territorii sui peculiaris inde dependet utilitas, ut suum cuique quam iustissime tribuatur, & lites inter subditos pendentes maturum & tempestivum consequantur exitum. Neque enim subditis illud in damnum vergere debet, quod publice factum, & aliorum culpa contractum est, neque dominus territorii contra publicas facit leges, qui iustitiae administrationem quoad proprios subditos promovere allaborat, præsertim cum leges publicæ, quæ avocationem causarum prohibent, supponant casum iudicii vigentis, quæque adeo applicari nequeunt, si iustitium adsit, neque facile finis eiusdem possit sperari.

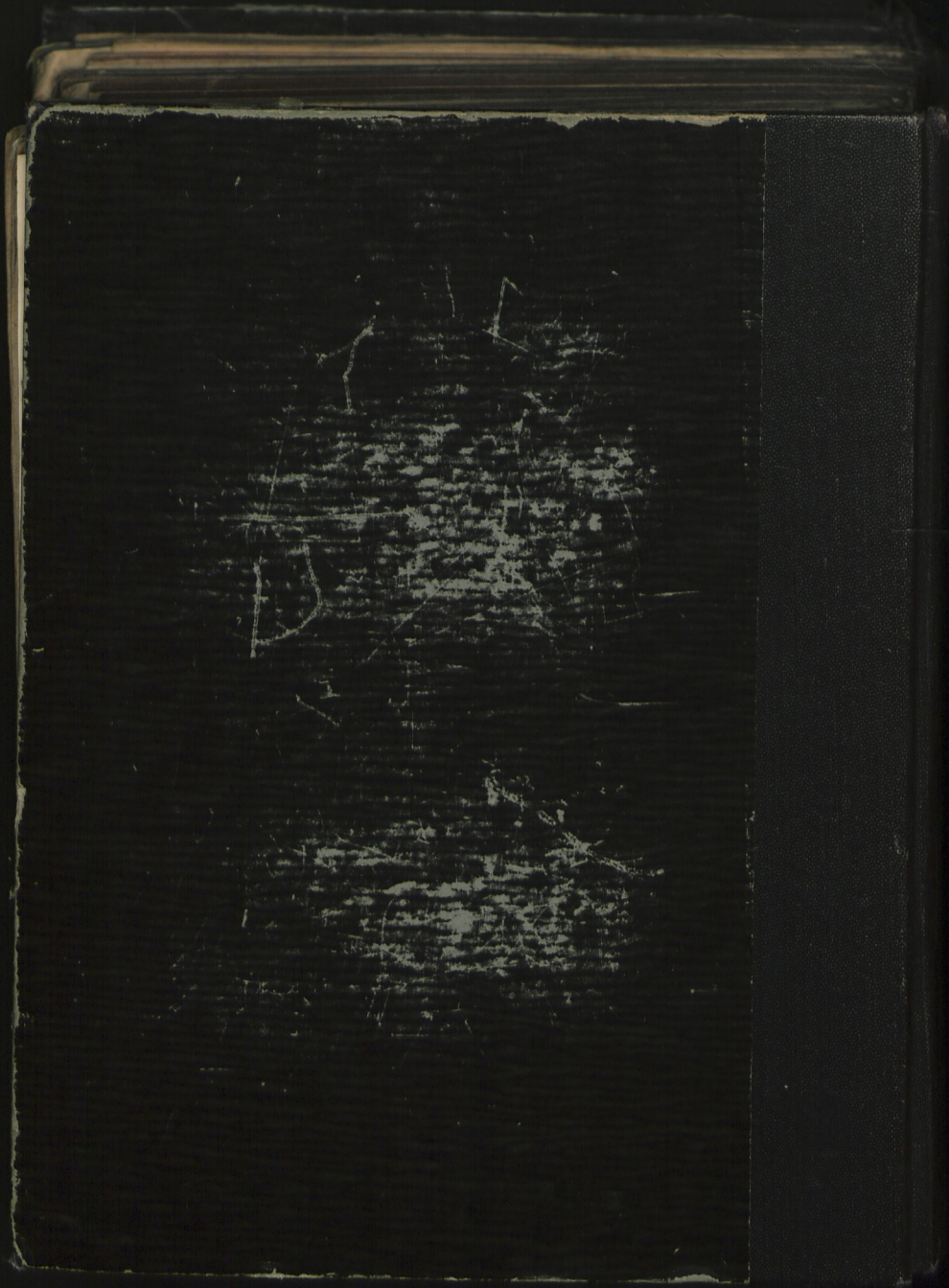
vd 18

ULB Halle 3
003 890 414

f
sb.

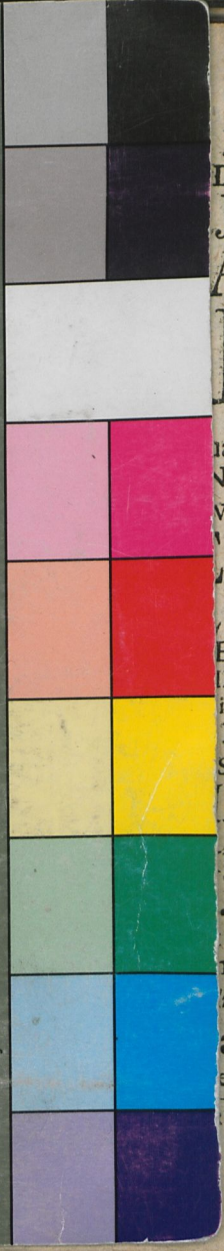

8
7
6
5
4
3
2
1
inches
Centimetres

B.I.G.

Farbkarte #13

Black
3/Color
White
Magenta
Red
Yellow
Green
Cyan
Blue

1705 70

16

PUBLICI UNIVERSALIS
De
JUSTUM EST
ANTE
ITIO,

iam
NIFICENTISSIMO,
NCIPE AC DOMINO
ERICO WIL-
MO,

ECTORATUS BRANDEN-
INCIARUM HEREDE,
iqua,
MIA FRIDERICIANA
SIDE
NGO Böhmer,
traordin. Facultat.

.A.
o MAJORI
n sifit examini
n. MD CCV.
a WOLDE,
eranus.

EE ZEITLERI, Acad. Typogr.

